

УДК 330.87"20"

JEL Classification: G34; L14; O11; P26

DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021\(137\)03](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2021(137)03)**УМАНЦІВ Юрій,**

д. е. н., професор, професор кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Київського національного торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

E-mail: y.umantsiv@knute.edu.ua

ORCID: 0000-0003-0788-7110

ТЕОРЕТИЧНИЙ ДИСКУРС РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ У ХХІ СТ.

Розглянуто основні методологічні тренди у розвитку сучасної теорії корпорацій. Узагальнено методологічні засади формування корпорацій у контексті новітніх досліджень. Проаналізовано напрями пошуку вирішення внутрішніх суперечностей корпоративної форми підприємництва. З'ясовано, що розвиток тенденцій інтегрованості національних економік у світовий простір відбувається на основі корпоративних відносин. Доведено, що корпорації за сучасних умов цивілізаційного розвитку є основним суб'єктом економічної діяльності. Визначено, що корпорації у ХХІ ст. функціонують на тлі мережеских відносин та інституціоналізації глобально-цифрового виміру розвитку економіки.

Ключові слова: корпорація, корпоративне підприємництво, глобалізація, цифровізація розвитку економіки.

Постановка проблеми. Розвиток теоретичного концепту корпоративного підприємництва визначається активізацією дослідницького пошуку за сучасних умов. Корпоративні відносини опосередковують рух капіталу у межах економічної системи, відзначаються складною структурованістю і є неоднорідними за своїм змістом. Застосування системного та інституційно-еволюційного підходів дає змогу з'ясувати, що корпоративні відносини розвиваються за умов формування адекватного інституційного середовища та реалізуються на основі суспільних норм і правил корпоративної поведінки як у вимірі формальних вимог, так й у неформальному інституційному вираженні. Результати аналізу наукових джерел свідчать, що проблеми ефективності функціонування корпоративних форм підприємництва є предметом ґрунтовних досліджень. Основним предметним полем наукових пошуків є аналіз еволюції корпоративних відносин, їхніх організаційних форм і способів взаємодії основних суб'єктів – власників, керівників і держави, а також взаємозв'язку структурних елементів корпорацій.

У контексті дослідження розвитку корпорацій слід звернути увагу на інституції, які відзначаються тривалою історією, а логіка їхнього становлення обумовлюється вимірами соціального, економічного, технологічного та культурного формування. Загальний зміст інституційної логіки полягає у тому, що вона визначає вектор розвитку всієї

економічної системи. Складові інституційної логіки є соціально детермінованими та виступають вираженням цінностей та практики, відповідно до яких економічні агенти організовують та відтворюють свою лінію поведінки і соціальну реальність [1; 2].

Дослідники спрямовують вектор аналізу на розкриття проблем формування організаційної моделі управління у системі корпоративних відносин, розвиток інфраструктури ринку, покликаної спростити здійснення трансакцій, становлення механізмів правової системи захисту прав власності. Відсутність чи недостатня адекватність розвитку більшості із зазначених складових корпоративного підприємництва є інституційним обмеженням для ефективного розвитку інституту корпорацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Систематизація глибинних зрушень у методологічному базисі теорії корпорації дає підстави стверджувати, що теоретична матриця дослідження корпоративного підприємництва перебуває на етапі активної трансформації її предметно-дослідницького поля. Широкий спектр проблем розвитку корпорацій розглядався багатьма вченими. А. Сірко присвятив авторські дослідження визначенню особливостей розвитку корпоративних відносин за умов трансформації національної економічної моделі [3]. А. Гуторов розглядає транснаціональні корпорації як утворення, що спроможні впливати на розвиток суспільних інститутів [4]. Особливості становлення української моделі корпоративних відносин аналізує Н. Супрун [5]. О. Білорус досліджує процеси глобалізації корпоративного капіталу, доходючи до висновку про становлення епохи глобальної фінансової цивілізації XXI ст. [6].

Розкриває напрями соціалізації корпоративних відносин в умовах глобалізації В. Геєць [7]. Аналізують вплив цифровізації на корпоративне підприємництво, розкривають особливості розвитку сучасної економіки під впливом впровадження цифрових технологій у всі бізнес-процеси А. Гриценко [8], О. Гриценко [9], І. Черленяк, В. Проскура, М. Шелемба [10], Г. Партин, А. Загородній, Л. Пилипенко [11], Ю. Кіндзерський [12].

Визначають вплив корпоративного управління на динаміку ефективного розвитку багатонаціональних підприємств Р. Агілера, В. Марано та І. Хаджі [13]. Розкривають вплив впровадження нових цифрових технологій на роль та місце корпорацій у глобальних ланцюгах створення вартості Р. Стрендж та А. Цукелла [14]. Т. Ванакер, Ш. Захра та Р. Холмс, проаналізувавши результати діяльності майже десяти тисяч європейських компаній, визначили вплив корпоративного управління та захисту інтелектуальної власності на фінансові показники фірм [15]. В. Лагутін визначає напрями впливу інституційних чинників глобальних економічних трансформацій на розвиток корпоративних відносин у XXI ст. [16].

Методичні підходи до побудови корпораціями організаційних структур управління і визначення економічного ефекту синергії на основі корпоративної консолідації пропонує Я. Кудря [17]. Л. Федулова досліджує роль корпорацій в інноваційно-технологічному розвитку національної економіки [18]. А. Мазаракі, М. Бойко та М. Босовська [19] ана-

лізують наслідки монополізації ринків туристичними корпораціями за умов трансформаційних процесів у "суспільстві 5.0". О. Амоша, І. Підоричева та А. Землянкін визначають особливості впливу глобалізації та промислової революції на діяльність корпорацій [20]. Необхідність глибоких змін в українській моделі корпоративного управління у напрямі її адаптації до європейських стандартів обґрунтовує Д. Баюра [21].

Критичний аналіз теоретичних здобутків засвідчує науковий інтерес до проблематики розвитку корпорацій та корпоративного підприємництва за умов глобальних економічних трансформацій початку ХХІ ст. Водночас дискусійність багатьох положень та висновків обмежує їхні теоретико-методологічні можливості. Несформованість цілісної концепції обґрунтування ролі корпорацій у сучасній системі економічних відносин та наукова вагомість зазначеної проблематики обумовили актуальність статті.

Метою статті є систематизація та узагальнення теоретичних підходів до аналізу векторів розвитку корпорацій у ХХІ ст. та виявлення новітніх інституційних детермінант їхнього функціонування.

Матеріали та методи. Теоретико-методологічною основою статті є праці українських та зарубіжних учених. Методологічною базою аналізу розвитку корпорацій слугує інституційно-еволюційний підхід, що ґрунтується на положеннях розвитку інститутів на основі формування генези нових теорій взаємного впливу формальних та неформальних інститутів, а також розвитку інституційного середовища. Застосування такого підходу спрямоване на розкриття причинно-наслідкових зв'язків і виявлення джерел розвитку на сучасному етапі, що уможливило послідовний аналіз процесу еволюції корпоративної форми підприємництва. Використано також низку загальнонаукових методів дослідження: абстрагування, аналізу та синтезу, систематизації, аналітичних, логічних та історичних узагальнень.

Результати дослідження. Тенденції інтегрованості національних економік у світовий простір поглиблюються насамперед через розвиток корпоративних відносин. Значною мірою саме стрімкий розвиток корпоративної форми підприємництва сприяє перетворенню корпорацій на домінуючий формат економічних відносин. Завдяки можливостям корпорацій акумулювати значні матеріальні, людські та фінансові ресурси для вирішення науково-технічних і виробничо-господарських завдань відбувається стрімкий розвиток інноваційних технологій і масштабне поєднання з ними виробничих потужностей. Корпоративні форми підприємництва підвищують рівень макроекономічного регулювання господарських відносин, стабільність міжнародного економічного співробітництва, виступають партнерами держави при розробленні та реалізації стратегічних напрямів модернізації економіки. Корпоративні підприємства за сучасних умов цивілізаційного розвитку є головними суб'єктами економічної діяльності, що ґрунтується на використанні системи ринкових відносин та передбачає невідпинне

акумулювання надвеликих обсягів капіталу для фінансування програм розвитку техніко-технологічної основи їх функціонування. Таким чином, тенденції їх розвитку детермінують вектори руху світового господарства і характеризуються універсальністю [22]. Активізація глобалізаційних процесів надає актуальності дослідженням проблем взаємодії ендегенних та екзогенних чинників формування корпоративного підприємництва у контексті співвідношення глобального та локального, а також пошуку ефективних механізмів взаємодії для ідентифікації векторів загального цивілізаційного поступу.

Корпоративний сектор національної економіки являє собою сукупність організаційно-правових форм господарювання, фундаментальним підґрунтям для утворення, функціонування та розвитку яких є система корпоративних відносин, тобто специфічних соціально-економічних зв'язків щодо об'єднання капіталу. Стрімкий розвиток корпоративної форми підприємництва, насамперед, обумовлюється суттєвими перевагами, притаманними корпораціям перед іншими формами організації підприємницької діяльності [23; 24]. Йдеться передусім про можливість нарощування капіталу через емісійний випуск та розміщення корпоративних прав при збереженні фінансової стійкості та управлінської автономності, розмежування прав власності та функцій управління, обмеження відповідальності учасників корпоративних відносин, динамічність розподілу та перерозподілу часток корпоративних прав тощо. Використання корпоративної форми підприємництва поряд із суттєвими перевагами визначається також потенційною наявністю значних ускладнень, пов'язаних з необхідністю оптимізації організаційної структури (*рис. 1*).

Дослідження проблем корпоратизації економіки набуває важливого теоретичного і практичного значення з урахуванням ринкових трансформацій, які спричинили глибинні зміни у середовищі функціонування підприємств, спонукаючи їх до прискорення процесів консолідації. Активізація процесів корпоратизації економіки України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. актуалізувала необхідність формування системи інституційного забезпечення розвитку національних корпорацій. Попри динамізм формальної інституціоналізації цієї системи (розроблення та впровадження нормативно-правових регуляторних норм, формування організаційно-управлінської ієрархії всередині корпоративних об'єднань та відповідних елементів ринкової інфраструктури), застосування стандартів, вироблених світовою практикою, та наповнення їх реальним змістом поки що не відповідають сучасним вимогам. Дієві механізми корпоративного контролю, покликані мінімізувати наслідки негативних тенденцій, лише починають формуватися в Україні.

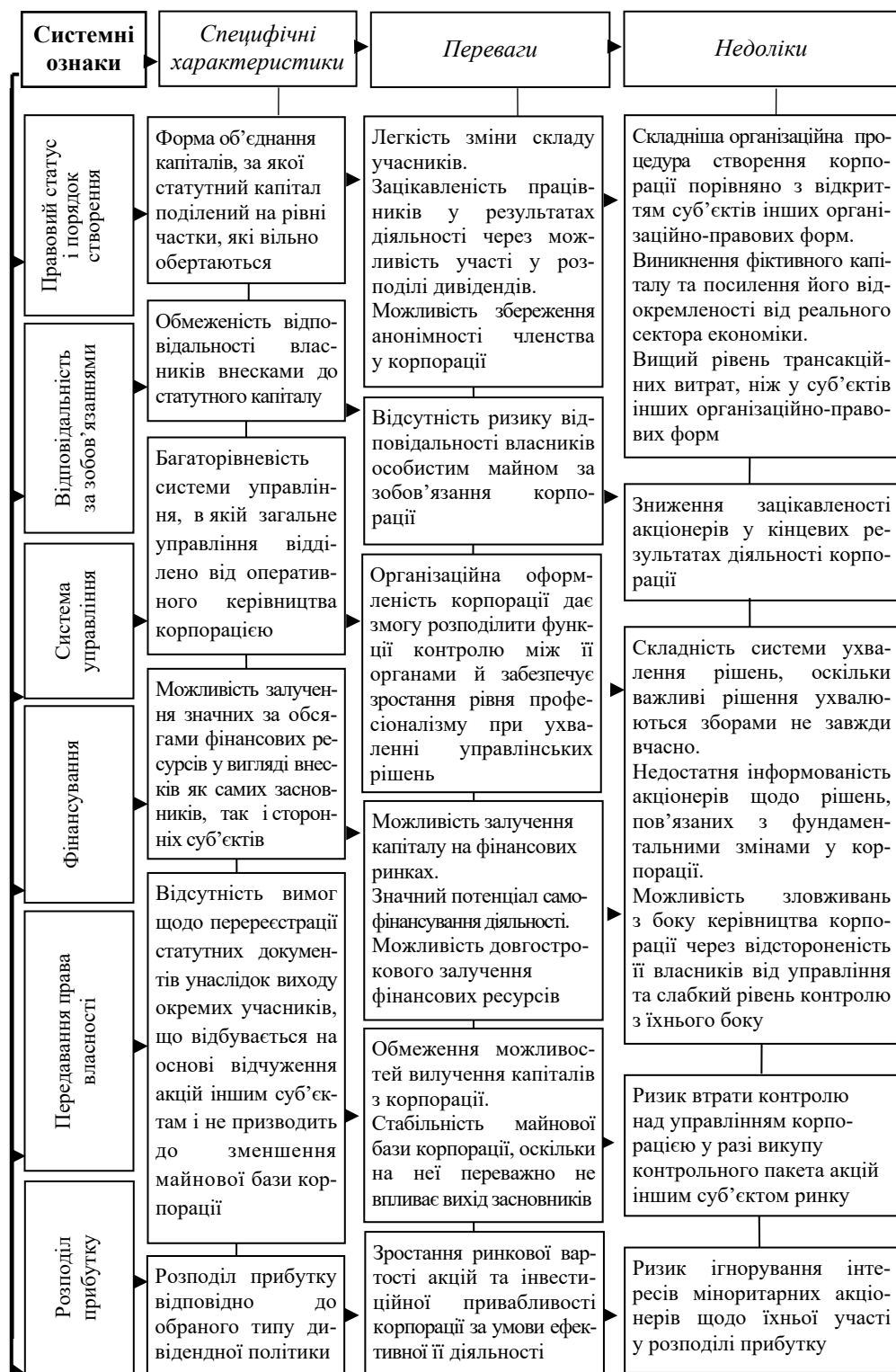

Рис. 1. Системні ознаки корпоративної форми підприємництва

Джерело: складено автором за результатами власних досліджень та узагальнень.

Формування розгалуженої системи корпоративних відносин у різних сферах підприємницької діяльності та широке використання форм організації корпоративної співпраці є невід’ємними складовими сучасної системи економічних відносин, фундаментальною основою якої є конкурентний ринковий механізм, індивідуалістична спрямованість мотивів і стимулів економічних агентів до максимізації прибутку [24]. При цьому саме запровадження складних та досконалих механізмів підтримки корпоративної співпраці, розширення інструментарію та вдосконалення практики регулювання корпоративних відносин прямо пов’язані зі зростанням суспільних можливостей щодо подолання суперечностей.

Проведений аналіз дає змогу виділити основні *суперечності*, притаманні корпорації як основній формі підприємницької діяльності, що особливо виявляються на сучасному етапі розвитку економіки. Важливою характеристикою українських компаній, крім іншого, є також і те, що у них часто відсутній традиційний для розвинених країн розподіл прав власності та функцій управління, що спричиняє істотні відмінності у методах розподілу доходів. Юридичне закріплення статусу власника не гарантує можливості отримання частини прибутку. Основні управлінські рішення часто ухвалюються членами інсайдерської групи, до якої входять великі власники та менеджери найвищої ланки. Специфіка системи корпоративних відносин є найбільш зручною формою для інтеграційних процесів у міжнародному вимірі, що обумовлює необхідність функціонування корпорацій у різних інституційних середовищах. Корпорація може перебувати одночасно у сфері кількох юрисдикцій, що часто відрізняються за інституційно-правовими умовами [5, с. 26–29].

Узагальнення підходів до встановлення природи корпоративних відносин та визначення належних механізмів їхнього регулювання дає змогу виявити фундаментальну суперечність, що є джерелом перешкод та обмежень для повної реалізації переваг корпоративної форми підприємницької діяльності. Йдеться про необхідність забезпечення збалансованого й гармонійного представництва в органах управління корпораціями широкого кола різноманітних інтересів. Зазначена проблема не може бути вирішена у межах виконання традиційних функцій управління та вимагає формування адекватного організаційно-економічного механізму регулювання корпоративних відносин.

Сутнісною ознакою системи корпоративних відносин є *конфлікти інтересів*. Основною передумовою корпоративних конфліктів виступають суперечності, що виникають між інтересами суб’єктів корпоративних відносин. Об’єктом корпоративних конфліктів є права власності на акції компанії. Неузгодженість інтересів власників і менеджерів, різноманітність об’єктів і предметів протистояння призводять

до різноманітності корпоративних конфліктів. Ефективна діяльність з урегулювання й попередження корпоративних конфліктів передбачає їх виявлення, а також координацію дій усіх органів управління корпорації щодо мінімізації у майбутньому. Саме тому важливим напрямом дослідження є комплексна *ідентифікація* таких конфліктів на ранніх стадіях виникнення. Одним із напрямів здійснення захисту інтересів власників є теорія метаінтересів, яку можна адаптувати до системи розв'язання конфліктів у корпорації. Метаінтерес відображає такі прагнення суб'єктів ринку, які вони не можуть реалізувати самостійно. В основу цієї теорії покладено логічну суперечність між цілями й завданнями власників і менеджменту корпорації, оскільки зусилля менеджерів спрямовуються передусім на виконання оперативних завдань управління корпорацією, а власників – на збільшення її ринкової вартості та одержання високих дивідендів. На рівні господарської політики корпорації йдеться про систему цілей та сукупність ресурсів для їхнього досягнення. Інтереси суб'єктів корпоративних відносин є складною комбінацією власних інтересів кожної групи інсайдерів, для реалізації яких достатньо їхніх власних коштів, і спектру метаінтересів, для реалізації яких власних ресурсів здебільшого недостатньо [23; 25; 26].

Актуальними є питання вдосконалення інституційної побудови корпорацій, гармонізації формальної організаційної структури управління із неформальними положеннями системи корпоративних відносин, динамічність змін співвідношення між якими залежить від широкого кола внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають структуру та розподіл корпоративного контролю. Тому суттєвого оновлення потребують методичне та інструментальне забезпечення формування та розподілу корпоративного контролю, що покликані повною мірою враховувати значущість притаманних умовам української економіки проблем інституційного оформлення і належного визначення корпоративних відносин, що дали б змогу уникати загострення суперечностей між суб'єктами (рис. 2). Джерелом виникнення таких суперечностей та причиною потенційного посилення її негативних проявів слід вважати базову суперечність, притаманну корпоративній формі організації підприємництва, зміст якої полягає у протиставленні зовнішнього походження джерел фінансування діяльності корпорації із внутрішнім змістом ухвалення рішень щодо використання ресурсів. Важливою передумовою щодо обмеження гостроти виявлення цієї суперечності стає розбудова механізму аутсайдерського моніторингу і контролю за діями інсайдерів корпорації [27–30].

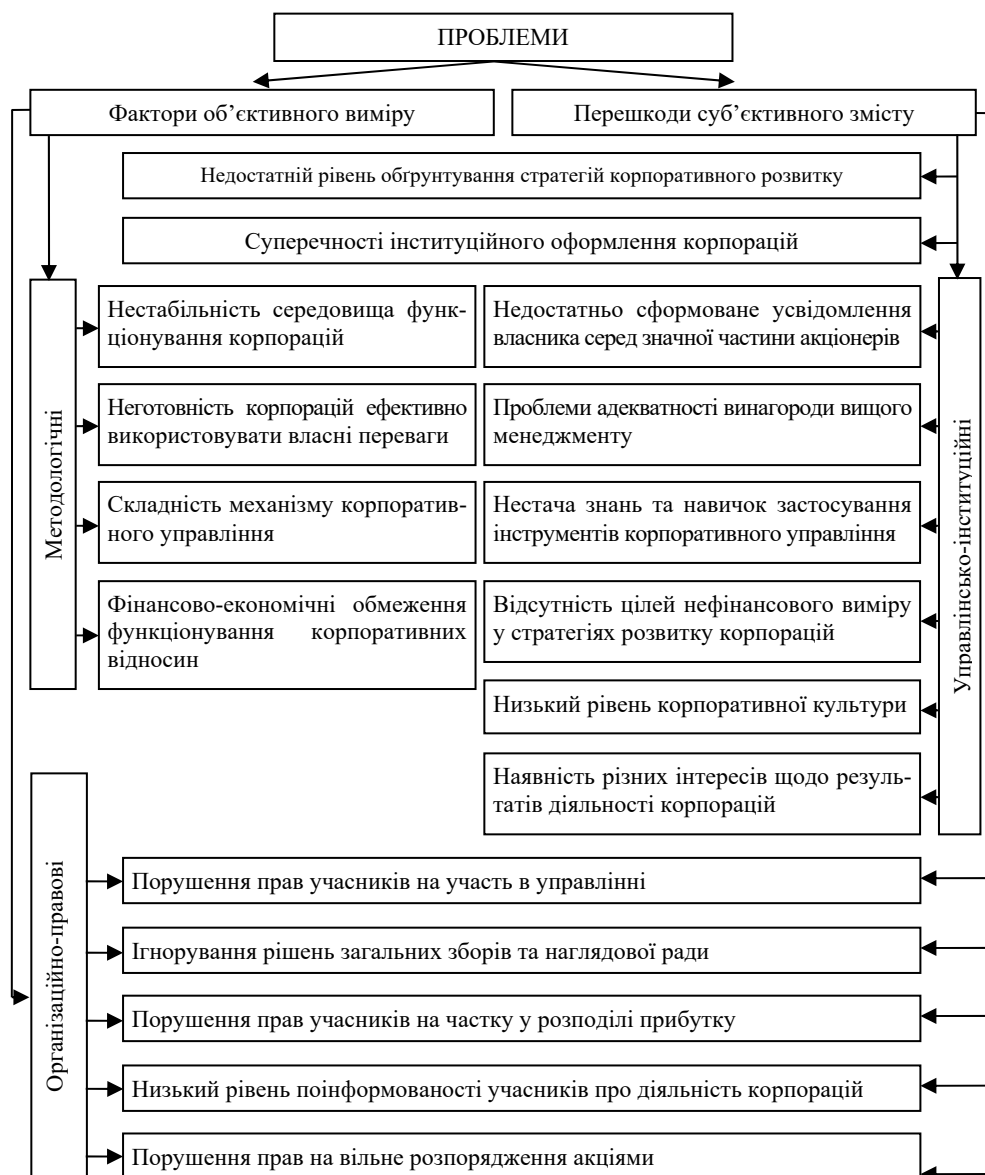

Рис. 2. Проблеми ефективного функціонування корпоративного підприємництва

Джерело: складено автором за результатами власних досліджень та узагальнень.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин важливим суб'єктом поглиблення глобалізаційних процесів є *мережеві структури*. Саме у середовищі корпорацій використовуються нові, мережеві форми структурної інтеграції, що об'єднують економічні суб'єкти у глобальні ланцюги створення вартості. Якраз такі мережі зорієнтовані на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів на основі ефективного використання синергетичних ефектів. За цих умов класична централізована корпорація поступово втрачає свою спроможність належним

чином акумулювати потрібні ресурси та оперативно реагувати на них. Означилася тенденція делегування повноважень та відповідальності з центру не тільки підпорядкованим, а й численним незалежним суб'єктам. Учасниками глобальної системи економічних відносин стають саме такі горизонтальні полісистемні корпорації, як суб'єкти принципово нової глобальної економіки, яка формується на засадах функціонування мережових систем. Горизонтальні мережеві корпорації характеризуються такими визначальними рисами структурної побудови, як поєднання чинників економічного та соціального розвитку; горизонтальна організація управлінських зв'язків та рівноправність учасників мережі; відсутність формалізованих засад організації, оскільки їхні суб'єкти взаємодіють на основі неформальних норм та на засадах конвергенції; формування на базі таких мереж соціального капіталу, що посідає провідне місце у забезпеченні розвитку суспільства загалом [31, с. 20–21].

За умов корпоративно-глобальної економіки, яка інституціоналізувалася наприкінці XX ст., важливою складовою суспільного розвитку є *циклічні політико-економічні процеси*. У масштабах світ-системи суперечності відтворення обумовлюють розгортання циклів глобального характеру, яким притаманні періодичні глибокі кризи, після завершення яких змінюється геополітичний формат [32–34]. В. Лагутін у цьому зв'язку цілком обґрунтовано вказує на те, що світова економіка розвивається на тлі перманентних системних викликів, коли актуалізується основний глобалізаційний конфлікт – між національними інтересами найбільш розвинених країн та інтересами розвитку людства в цілому. При цьому основною проблемою є пошук напрямів активізації розвитку країн, що перебувають на периферії та напівпериферії цивілізаційного поступу [35, с. 9–12].

Науковий вектор сучасних досліджень визначає *глобалізацію, глобальну інтеграцію та глибинну конвергенцію розвитку* засадничими підвалинами розвитку світової економіки у XXI ст. Дискусійним є питання про те, в яких економічних, організаційно-технологічних та соціальних формах матеріалізуються процеси глобальної трансформації. Загальновизнаним є положення про те, що нинішній етап глобалізації обумовлений новим рівнем розвитку економіки, новими потребами світової спільноти і новими інтересами основних глобальних корпорацій. У другій половині XX – на початку XXI ст. процеси глобальної монополізації ринків корпораціями набули величезних масштабів. Водночас ні технологічний прогрес, ні інтелектуалізація виробництва, ні соціалізація глобальної економіки не змогли перешкодити такій монополізації, оскільки інтелектуалізація глобальної фінансової індустрії відкрила шлях до неприродного зростання масштабів відтворення фіктивного капіталу.

Перехід до корпоративно-монопольної постіндустріальної стадії економічних відносин зумовив розвиток суперечливих процесів створення *глобально-інтегративної світової системи*. Принциповою організаційною основою цієї глобальної економічної системи стала глобальна

фінансова мережа, що спричиняє величезні за масштабами процеси *фінансіалізації* глобального економічного розвитку, при якому всі чинники суспільного відтворення стали глобальними [6]. При цьому актуалізується головна риса сучасних міжнародних корпорацій – багатонаціональний процес створення вартості. Всі основні школи дослідження інтернаціоналізації фірм зазначають пріоритетність цієї категорії у розумінні сучасних особливостей зарубіжних інвестиційно-виробничих операцій фірм, хоча й акцентують увагу на різних її аспектах [36].

Посилення глобалізаційних впливів та перехід багатьох країн до постіндустріальної стадії значною мірою визначають вектор світового економічного розвитку останніх десятиліть. За умов інтенсифікації інтеграційних процесів національні економіки постають перед вибором оптимальної моделі розвитку, що має враховувати акумульований світовою практикою досвід та особливості їхньої господарської еволюції. Важливим чинником формування системи міжнародної економічної взаємодії та визначальним механізмом інтеграції національних економік у глобальний простір є саме діяльність корпорацій. Дослідження сучасних тенденцій розвитку корпорацій як провідної організаційної форми функціонування економічних суб'єктів та одного з найбільш значущих факторів розбудови нової архітекτονіки сучасної системи світового господарства актуалізується на тлі глобальної фінансово-економічної кризи, яка засвідчила недосконалість багатьох механізмів урегулювання економічних процесів [29; 30].

При цьому ландшафт нової економіки набуває неklasичних форм. Такі процеси суттєво трансформували розвиток світової економіки загалом та корпоративного сектора зокрема. При цьому йдеться про глибинні перетворення у маркетинговій, виробничій, науково-дослідній, логістичній діяльності, сферах післяпродажного сервісу. Нових характерних рис і структури набувають суб'єкти глобальної економіки, модифікуються способи взаємодії між ними, формат міжнародної кооперації. Активна цифровізація економіки, поява економіки платформ, економіки спільного споживання модифікують структуру підприємництва, усуваючи звичні межі між виробниками і споживачами. Новітні покоління засобів зв'язку забезпечують передання інформації миттєво по всьому світу. Так, якщо на початку XX ст. реалізація міжнародної угоди могла тривати від кількох місяців до одного року, то використання надшвидкісних методів електронного передавання інформації у XXI ст. створює можливості здійснювати такі операції у межах кількох хвилин і дає змогу швидко поширювати знання завдяки інтелектуальному обміну [31, с. 20–25].

Динамічний розвиток цифрової економіки обумовлює те, що компанії, які стрімко трансформуються за умов цифровізації, отримують та посилюють нові конкурентні переваги, що постійно розширюються. Ресурсне забезпечення функціонування корпорацій щоразу більшою мірою охоплює нематеріальні фактори виробництва, оскільки розвивається цифровий характер продуктів зі швидкими темпами

морального старіння, а діяльність таких корпорацій набуває глобального виміру. Показовим є приклад, коли у 1990 р. капіталізація трьох автомобільних корпорацій США становила 36 млрд дол. США, а чисельність працівників близько 1.2 млн осіб. У 2014 р. три найбільші корпорації Кремнієвої долини мали ринкову капіталізацію у сумі 1.09 трлн дол. США, і при цьому чисельність найманих працівників становила 137 тис. осіб [32, с. 15]. Стрімко посилюються позиції високотехнологічних корпорацій, зокрема, тих, які залежать від цифрових платформ та багатонаціональних підприємств з країн з ринками, що формуються. Тим часом *нові цифрові технології* (Інтернет речей, великі дані та аналітика, роботизовані системи, адитивне виробництво) вже суттєво впливають на практику міжнародного бізнесу. Зазначені процеси супроводжувались зростанням важливості глобальних ланцюгів створення вартості [33]. Корпорації, що функціонують на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій, вийшли на перші позиції у світових рейтингах найбільших корпорацій за показниками ринкової капіталізації, випередивши нафтові, транспортні, виробничі та торговельні компанії. Тоді, коли інші корпорації зі значною кількістю споживачів зазнавали великих збитків, прибутки п'яти найбільших технологічних корпорацій світу – *Apple, Microsoft, Amazon, Alphabet* і *Facebook*, а також їхня ринкова капіталізація стрімко зростали (таблиця).

Таблиця

Перші десять корпорацій світу за обсягом ринкової капіталізації станом на 01.04. 2021, млрд дол. США

Корпорація	Країна	Сфера діяльності	Обсяг ринкової капіталізації
<i>Apple</i>	США	Електроніка	2065.0
<i>Saudi Aramco</i>	Саудівська Аравія	Нафтогазова сфера	1890.0
<i>Microsoft</i>	США	Програмне забезпечення	1828.0
<i>Amazon</i>		Електронна торгівля	1592.0
<i>Alphabet (Google)</i>		Програмне забезпечення	1439.0
<i>Facebook</i>		Інформаційно-комунікаційна сфера	850.8
<i>Tencent</i>	Китай	Телекомунікаційні послуги	790.0
<i>Tesla Motors</i>	США	Інформаційно-комунікаційна сфера	635.2
<i>Alibaba</i>	Китай	Електронна торгівля	607.5
<i>Berkshire Hathaway</i>	США	Інвестиційна діяльність	594.9

Джерело: складено автором за даними [39].

В. Геєць вказує на те, що доволі часто корпорації не є носіями соціально орієнтованих векторів розвитку, оскільки вони функціонують у взаємодії з бюрократичним апаратом держави (у зв'язку з недостатнім рівнем розвитку інститутів громадянського суспільства) [7, с. 156]. При цьому в Україні, на думку вченого, якраз на базі неоліберальної моделі трансформації національної економіки корпоративізм в його негативному сенсі на основі використання ресурсів та політичного

лобіювання отримав змогу безпосередньо впливати на ухвалення найважливіших рішень на макроекономічному рівні [7, с. 292]. Водночас за сучасних умов поглиблюється тенденція до посилення відкритості та прозорості у діяльності корпорацій, застосування соціально орієнтованих моделей розвитку, розширення простору для співпраці між конкурентами. У цьому зв'язку Д. Партридж, відомий американський фахівець з управління, психології споживання та ринкових тенденцій, засновник компаній *StartupCamp.com* та *Sevenly*, досліджуючи діяльність найбільших корпорацій США у XX ст., виявив цикл, відповідно до якого розвивається уся модель корпоративної поведінки, в якій повторюються етапи чесності, ефективності, обману та вибачення (рис. 3).

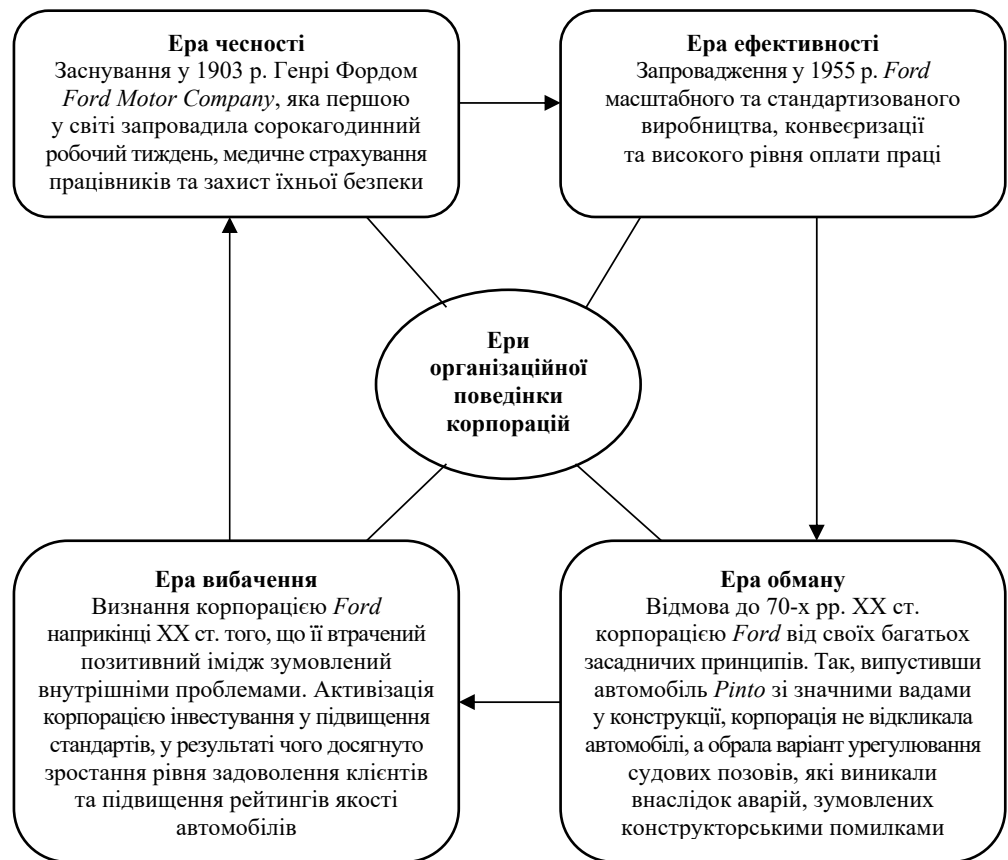

Рис. 3. Ери організаційної поведінки корпорації, за Д. Партриджем
(на прикладі *Ford Motor Company*)

Джерело: складено автором за даними [40, с. 35–38].

Саме у такому циклі, на думку зазначеного дослідника, корпорації й рухаються від періоду, коли вони цінують людей вище, ніж прибуток, до періоду, коли, навпаки, – прибуток набуває найвищої цінності, а згодом знову повертаються до початкового етапу. У межах кожної ери організаційної поведінки певні засадничі цінності трансформують

та перетворюють не тільки підприємницьке середовище, але й ринок загалом [40, с. 35]. Водночас лише корпорації, що будують стратегію діяльності на принципах відкритості, прозорості та соціальної спрямованості, будуть спроможними конкурувати на сучасних ринках. Нобелівські лауреати Дж. Стігліц та М. Спенс у цьому контексті також наголошують на необхідності трансформації суспільного розвитку у триаді "людина-корпорації-держава" у напрямі посилення людиноцентричності всієї системи економічних відносин [41; 42].

Висновки. Основними перевагами корпоративної форми підприємництва є широкі можливості щодо залучення фінансових ресурсів, реалізації інноваційних проєктів тощо. Процеси корпоративної структуризації охоплюють широкий спектр інституційних трансформацій корпоративного сектора сучасної економіки.

Системний аналіз еволюції форм організації господарської діяльності свідчить, що корпорації виникли у процесі поглиблення суспільного поділу праці, розвитку торгівлі, конкуренції та глобалізації. Сучасна корпорація є специфічною формою організації господарської діяльності й економічним агентом, окремим форматом суспільного характеру економічних відносин, що завдяки горизонтальній і вертикальній інтеграції забезпечує поглиблення суспільного поділу праці, відтворення капіталу, формування стійких інтеграційних мережевих відносин та інституціоналізує суспільно-економічні зв'язки в усіх вимірах.

В організаційній площині корпорації є ієрархічними мережевими метаорганізаціями, формою інституційного забезпечення системної конкурентоспроможності й інноваційного розвитку соціально-економічної системи з інтегрованою моделлю відтворення капіталу, а в інституційній – суспільним інститутом колективної дії. Корпоративна форма підприємництва дає змогу підвищувати міжнародну конкурентоспроможність національної економіки та створює підґрунтя для її розвитку на засадах неоіндустріалізації та цифровізації в умовах дієвих публічних, суспільних і колективних інститутів.

Важливим аспектом подальших наукових досліджень є глибокий, комплексний і системний аналіз ролі та впливу корпорацій на формування векторів розвитку національної економіки в умовах поглиблення глобалізаційних процесів ХХІ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філіпенко А. Цифрова економіка: теоретико-прикладний аспект. *Економічна теорія*. 2020. № 2. С. 54-66. DOI: 10.15407/etet2020.02.054.
2. Онищенко В. Природа економічного процесу. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2021. № 1. С. 23-41. DOI: 10.31617/visnik.knute.2021(135)02.
3. Сірко А. В. Корпоративні відносини в перехідній економіці: проблеми теорії і практики. Київ: Імекс, 2004. 414 с.

4. Гуторов А. О. Корпорації в суспільно-економічній системі: концептуально-теоретичний дискурс. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 4-10. doi:10.32702/2306-6806.2020.3.4.
5. Супрун Н. А. *Еволюція вітчизняної моделі корпоративного управління*. Київ: КНЕУ, 2009. 270 с.
6. Білорус О. Закономірності й тенденції відтворювальної еволюції структурної трансформації глобального капіталу. *Економічна теорія*. 2016. № 1. С. 5-16.
7. Геєць В. Феномен нестабільності – виклик економічному розвитку. Київ: Академперіодика, 2020. 456 с.
8. Гриценко А. А. Цифровий розвиток: структура, капіталізація та соціалізація. *Економічна теорія*. 2018. № 4. С. 5-20. DOI: 10.15407/etef2018.04.005.
9. Гриценко О. А. Цифрова економіка: сучасні виклики для економістів та правознавців. *Економічна теорія та право*. 2018. № 2. С. 77-90. doi:10.31359/2411-5584-2018-33-2-77.
10. Черленяк І. І., Проскура В. Ф., Шелемба М. М. Технологічні виклики індустрії 4.0 та інструменти промислової політики: аналіз досвіду Південної Кореї. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2020. Вип. 2. С. 144-156. Серія Економіка. DOI: 10.24144/2409-6857.2018.2(52).144-156
11. Партин Г. О., Загородній А. Г., Пилипенко Л. М. Підприємницькі структури цифрової економіки та проблеми оцінювання ефективності їхньої діяльності. *Фінанси України*. 2021. №1. С. 103-116. DOI: 10.33763/fnukr2021.01.103.
12. Кіндзерський Ю. Кібербезпека та становлення цифрової економіки: проблеми взаємозв'язку. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2020. № 3. С. 18-26. DOI: 10.33271/ebdut/71.018.
13. Aguilera R., Marano V., Haxhi I. (2019). International corporate governance: A review and opportunities for future research. *Journal of International Business Studies*. Vol. 50. Issue 4. P. 457-498. DOI: 10.1057/s41267-019-00232-w.
14. Strange R., Cooke F. Research on international business: The new realities. *International Business Review*. 2021. Vol. 30. Issue 2. DOI: 10.1016/j.ibusrev.2021.101794. URL: https://www.researchgate.net/publication/348443666_International_Business_Review.
15. Vanacker T., Zahra S., Holmes M. (2021). Corporate entrepreneurship, country institutions and firm financial performance. *Journal of World Business*. Vol. 56. Issue 3. doi.org/10.1016/j.jwb.2020.101162. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1090951620300900>.
16. Лагутін В. Цивілізаційні та інституційні фактори глобальних економічних трансформацій ХХІ ст. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 2. С. 5-19. DOI: 10.31617/zt.knute.2019(103)01.
17. Кудря Я. В. Розвиток корпорацій: засади, тенденції, інструментарій. Львів. Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України. 2015. 188 с.
18. Федулова Л. І. Технологічна політика: глобальний контекст та українська практика. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 843 с.
19. Мазаракі А., Бойко М., Босовська М. Трансформація туризму в суспільстві 5.0. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 4. С. 33-54. DOI: 10.31617/visnik.knute.2020(132)03.

20. Amosha O., Pidorycheva I., Zemliankin A. (2021). Trends in the World Economy Development: New Challenges and Prospects. *Science and Innovation*. 2021. Vol. 17. №1. P. 3-17. DOI: 10.15407/scine17.01.003.
21. Баюра Д. О. Корпоративне управління в Україні в умовах євроінтеграції. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2014. Вип. 1. С. 51-59.
22. Білорус О. Політекономічний прогноз глобального співрозвитку в ХХІ столітті: глобальний пост-капіталізм чи світ-система інформаційно-мережевого глобалізму. *Економічна теорія*. 2018. №1. С. 5-20.
23. Коваль В. В., Тихонова І. М., Шапошников К. С., Яцкевич І. В. Корпоративне управління бізнес-структурами: теорія креакратії, розвиток мереж та концепт самоорганізації підприємництва. Одеса: ВМВ, 2013. 272 с.
24. Уманців Г. В., Мартинів І. К. Глобальний вимір інтелектуальної власності. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2019. № 2. С. 86-99. DOI: 10.31617/zt.knute.2019(103)07.
25. Євроінтеграційні пріоритети національного бізнесу; за заг. ред. А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 672 с.
26. Cooper M., Nguyen Q.T.K. (2020). Multinational enterprises and corporate tax planning: A review of literature and suggestions for a future research agenda. *International Business Review*. 2020. Vol. 29. Issue 3. doi.10.1016/j.ibusrev.2020.101692.
27. Strange R., Zucchella A. Industry 4.0, global value chains and international business. *Multinational Business Review*. 2017. Vol. 25. Issue 3. P. 174-184. DOI: 10.1108/MBR-05-2017-0028.
28. Haskel J., Westlake S. Capitalism without capital: the rise of the intangible economy. Princeton University Press. 2018. 278 p.
29. Босовська М. В. Інтеграційні процеси в туризмі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 831 с.
30. Попов О. Є. Теоретико-методологічні та концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму корпоративного управління. Харків: ІНЖЕК, 2009. 390 с.
31. Уманців Ю. Корпоративні структури у системі економічних відносин. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2011. № 3. С. 13-25.
32. Колот А. М. Соціально-трудова реальність – ХХІ: філософія становлення, можливостей та викликів. *Економіка України*. 2021. № 2. С. 3-31. DOI: 10.15407/economyukr.2021.02.003.
33. Шваб К. Четверта промислова революція, Формуючи четверту промислову революцію. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2019. 416 с.
34. Дугінець Г. В. Глобальні ланцюги вартості. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 412 с.
35. Лагутін В. Д. Стабільність суспільного розвитку: досвід міждисциплінарного дослідження. *Економічна теорія*. 2017. № 2. С. 5-18.
36. Рогач О. Методологічні аспекти аналізу багатонаціональних підприємств. *Міжнародна економічна політика*. 2019. № 2. С. 7-42. doi.10.33111/ier.2019.31.01.
37. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій. Харків: Віват, 2020. 256 с.
38. Kovalenko M., Ziuz D., Smihunova O., Bondar N., Omelchenko H. Implementation of State Economic Policy under Corporatocracy: Financial and Credit Aspect. *Public Policy and Administration*. 2020. Vol. 19. № 3. P. 36-47. dx.Doi: 10.5755/j01.ppa.19.3.26842.

39. Найбільші компанії за ринковою капіталізацією. URL: <https://companiesmarketcap.com>. (Дата звернення 01.04. 2021).
40. Парtridge Д. Люди чи прибуток. Ламай систему. Живи з метою. Будь успішним; пер. з англ. Н. Палій. Київ: Книголав, 2017. 240 с.
41. Стігліц Дж. Ціна нерівності. Київ: Темпора, 2017. 584 с.
42. Спенс М. Нова конвергенція. Київ: Темпора, 2017. 352 с.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2021.

Umantsiv Yu. Theoretical discourse of corporate development in the XXI century.

Background. Development of the theoretical concept of corporate entrepreneurship is determined by the intensification of research in modern conditions. The main subject of scientific research is the analysis of the evolution of corporate relations, their organizational forms and interaction ways of the main subjects, i.e. owners, managers and the state, as well as the relationship of corporations structural elements. The lack of a holistic concept of corporations' role substantiation in modern system of economic relations and the scientific significance of this issue have led to the relevance of the article.

The analysis of recent research and publications shows that theoretical matrix of corporate entrepreneurship research is at the stage of active transformation of its research field.

The **aim** of the article is to systematize and generalize theoretical approaches to the analysis of corporate development vectors in the XXI century and also to identify the latest institutional determinants of their functioning.

Materials and methods. The works of Ukrainian and foreign scientists are the theoretical and methodological basis of the article. The institutional and evolutionary approach is methodological basis of the paper. General scientific research methods such as abstraction, analysis and synthesis, systematization, analytical, logical and historical generalizations were also used.

Results. Corporate enterprises in modern conditions of civilizational development are the basis of economic activity, which is based on the use of market relations. It involves the continuous accumulation of extremely large amounts of capital to finance programs and develop technical and technological basis of their operation. Modern corporation is a specific form of organization of economic activity and economic agent, a separate format of social nature of economic relations, which provides deepening social division of labor through horizontal and vertical integration, reproduction of capital, formation of stable integration network relations and institutionalizes socio-economic relations in all dimensions.

Conclusion. The main advantages of the corporate form of entrepreneurship are wide opportunities to attract financial resources, implementation of innovative projects, etc. Corporations are hierarchical network meta-organizations, a form of institutional support for systemic competitiveness and innovative development of the socio-economic system with an integrated model of capital reproduction into organizational terms. Corporation is a social institution of collective action into institutional terms. The corporate form of entrepreneurship makes it possible to increase international competitiveness of the national economy and creates a basis for its development on the basis of neo-industrialization in the context of effective public, social and collective institutions.

Keywords: corporation, corporate entrepreneurship, globalization, digitalization of economic development.

REFERENCES

1. Filipenko, A. (2020). Cyfrova ekonomika: teoretyko-prykladnyj aspekt [Digital economics: theoretical and applied aspect]. *Ekonomichna teorija – Economic Theory*, 2, 54-66. DOI: 10.15407/etet2020.02.054 [in Ukrainian].
2. Onyshhenko, V. (2021). Pryroda ekonomichnogo procesu [The nature of the economic process]. *Visnyk Kyivs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 1, 23-41. DOI: 10.31617/visnik.knute.2021(135)02 [in Ukrainian].

3. Sirko, A. V. (2004). Korporatyvni vidnosyny v perehidnij ekonomici: problemy teorii i praktyky [Corporate relations in transition economies: problems of theory and practice]. Kyiv: Imeks [in Ukrainian].
4. Gutorov, A. O. (2020). Korporacii v suspil'no-ekonomichnij systemi: konceptual'no-teoretychnyj dyskurs [Corporations in the socio-economic system: conceptual and theoretical discourse]. *Ekonomika ta derzhava – Economics and State*, 3, 4-10. doi.10.32702/2306-6806.2020.3.4 [in Ukrainian].
5. Suprun, N. A. (2009). Evoljucija vitchyznjanoi modeli korporatyvnogo upravlinnja [Evolution of the domestic model of corporate governance]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
6. Bilorus, O. (2016). Zakonomirnosti j tendencii vidtvorjuval'noi evoljucii strukturnoi transformacii global'nogo kapitalu [Regularities and tendencies of reproductive evolution of structural transformation of global capital]. *Ekonomichna teorija – Economic Theory*, 1, 5-16 [in Ukrainian].
7. Gejec, V. (2020). Fenomen nestabil'nosti – vyklyk ekonomichnomu rozvytku [The phenomenon of instability is a challenge to economic development]. Kyiv: Akademperiodyka [in Ukrainian].
8. Grycenko, A. A. (2018). Cyfrovyj rozvytok: struktura, kapitalizacija ta socializacija [Digital development: structure, capitalization and socialization]. *Ekonomichna teorija – Economic Theory*, 4, 5-20. DOI: 10.15407/etet2018.04.005 [in Ukrainian].
9. Grycenko, O. A. (2018). Cyfrova ekonomika: suchasni vyklyky dlja ekonomistiv ta pravoznavciv [Digital economy: current challenges for economists and lawyers]. *Ekonomichna teorija ta pravo – Economic Theory and Law*, 2, 77-90. DOI: 10.31359/2411-5584-2018-33-2-77 [in Ukrainian].
10. Cherlenjak, I. I., Proskura, V. F., & Shelemba, M. M. (2020). Tehnologichni vyklyky industrii 4.0 ta instrumenty promyslovoi polityky: analiz dosvidu Pivdennoi Korei [Industry 4.0 Technology Challenges and Industrial Policy Tools: An Analysis of South Korea's Experience]. *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod University*. Issue 2. 144-156. DOI: 10.24144/2409-6857.2018.2(52).144-156 [in Ukrainian].
11. Partyn, G. O., Zagorodnij, A. G., & Pylypenko, L. M. (2021). Pidpryjemnycki struktury cyfrovoi ekonomiky ta problemy ocinjuvannja efektyvnosti i'hn'oi dijal'nosti [Entrepreneurial structures of the digital economy and problems of evaluating the effectiveness of their activities]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 1, 103-116. DOI: 10.33763/finukr2021.01.103 [in Ukrainian].
12. Kindzers'kyj, Ju. (2020). Kiberbezpeka ta stanovlennja cyfrovoi ekonomiky: problemy vzajemozv'jazku [Cybersecurity and the Digital Economy: The Problems of Interconnection]. *Ekonomichnyj visnyk Dniprovskoi politehniky – Economic Bulletin of the Dnipro Polytechnic*, 3, 18-26. DOI: 10.33271/ebdut/71.018 [in Ukrainian].
13. Aguilera, R., Marano, V., & Haxhi, I. (2019). International corporate governance: A review and opportunities for future research. *Journal of International Business Studies*. Vol. 50. Issue 4. P. 457-498. DOI: 10.1057/s41267-019-00232-w [in English].
14. Strange, R., Cooke, F. (2021). Research on international business: The new realities. *International Business Review*. 2021. Vol. 30. Issue 2. DOI: 10.1016/j.ibusrev.2021.101794. https://www.researchgate.net/publication/348443666_International_Business_Review. [in English].
15. Vanacker T., Zahra S., & Holmes M. (2021) Corporate entrepreneurship, country institutions and firm financial performance. *Journal of World Business*. (Vol. 56). Issue 3. DOI: 10.1016/j.jwb.2020.101162. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1090951620300900>. [in English].
16. Lagutin, V. (2019). Cyvilizacijni ta instytucijni faktory global'nyh ekonomichnyh transformacij XXI st. [Civilizational and institutional factors of global economic transformations of the XXI century]. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*. 2, 5-19. DOI: 10.31617/zt.knute.2019(103)01 [in Ukrainian].

17. Kudrja, Ja. V. (2015). Rozvytok korporacij: zasady, tendencii', instrumentarij [Corporate development: principles, trends, tools]. L'viv. Instytut regional'nyh doslidzhen' imeni M. I. Dolishn'ogo NAN Ukrai'ny [in Ukrainian].
18. Fedulova, L. I. (2015). Tehnologichna polityka: global'nyj kontekst ta ukrai'ns'ka praktyka [Technological policy: global context and Ukrainian practice]. Kyiv: Kyiv. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
19. Mazaraki, A., Bojko, M., Bosovs'ka, M. (2020). Transformacija turizmu v suspil'stvi 5.0 [Transformation of tourism in Society 5.0]. *Visnyk Kyivs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 4, 33-54. DOI: 10.31617/visnik.knute.2020(132)03 [in Ukrainian].
20. Amosha, O., Pidorycheva, I., Zemliankin, A. (2021). Trends in the World Economy Development: New Challenges and Prospects. *Science and Innovation*. Vol. 17, 1, 3-17. DOI: 10.15407/scine17.01.003 [in English].
21. Bajura, D. O. (2014). Korporatyvne upravlinnja v Ukrai'ni v umovah jevrointegracii' [Corporate governance in Ukraine in the context of European integration]. *Teoretychni ta prykladni pytannja ekonomiky – Theoretical and Applied Issues of Economics*. Issue 1. C. 51-59 [in Ukrainian].
22. Bilorus, O. (2018). Politekonomichnyj prognoz global'nogo spivrozvytku v XXI stolitti: global'nyj post-kapitalizm chy svit-systema informacijno-merezhevogo globalizmu – [Political-economic forecast of global development in the XXI century: global post-capitalism or world-system of information-network globalism]. *Ekonomichna teorija – Economic Theory*, 1, 5-20 [in Ukrainian].
23. Koval', V. V., Tyhonova, I. M., Shaposhnykov, K. S., & Jackevych, I. V. (2013). Korporatyvne upravlinnja biznes-strukturamy: teorija kreakratii', rozvytok merezh ta koncept samoorganizacii' pidpryjemnytva [Corporate management of business structures: the theory of creativity, network development and the concept of self-organization of entrepreneurship]. Odesa: VMV [in Ukrainian].
24. Umantsiv, H. V., Martyniv, I. K. (2019). Global'nyj vymir intelektual'noi' vlasnosti [Global dimension of intellectual property]. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 2, 86-99. DOI: 10.31617/zt.knute.2019(103)07 [in Ukrainian].
25. Jevrointegracijni priorityety nacional'nogo biznesu (2018) [European integration priorities of national business]; A. A. Mazaraki, T. M. Mel'nyk (Eds). Kyiv: Kyiv. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
26. Cooper, M., Nguyen, Q.T.K. (2020). Multinational enterprises and corporate tax planning: A review of literature and suggestions for a future research agenda. *International Business Review*. Vol. 29. Issue 3. doi.10.1016/j.ibusrev.2020.101692 [in English].
27. Strange, R., Zucchella, A. (2017). Industry 4.0, global value chains and international business. *Multinational Business Review*. Vol. 25. Issue 3. P. 174-184. DOI: 10.1108/MBR-05-2017-0028 [in English].
28. Haskel, J., Westlake, S. (2018). Capitalism without capital: the rise of the intangible economy. Princeton University Press [in English].
29. Bosovs'ka, M. V. (2015). Integracijni procesy v turizmi [Integration processes in tourism]. Kyiv: Kyiv. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
30. Popov, O. Je. (2009). Teoretyko-metodologichni ta konceptual'ni zasady formuvannja organizacijno-ekonomichnogo mehanizmu korporatyvnogo upravlinnja [Theoretical, methodological and conceptual principles of formation of organizational and economic mechanism of corporate governance]. Harkiv: INZhEK [in Ukrainian].
31. Umantsiv, Yu. (2011). Korporatyvni struktury u systemi ekonomichnyh vidnosyn [Corporate structures in the system of economic relations]. *Visnyk Kyivs'kogo nacional'nogo torgovel'no-ekonomichnogo universytetu – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, 3, 13-25 [in Ukrainian].

32. Kolot, A. M. (2021). Social'no-trudova real'nist' – XXI: filosofija stanovlennja, mozhlyvostej ta vyklykiv [Socio-labor reality – XXI: philosophy of formation, opportunities and challenges]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2, 3-31. DOI: 10.15407/economyukr.2021.02.003 [in Ukrainian].
33. Shvab, K. (2019). Chetverta promyslova revoljucija, Formujuchy chetvertu promyslovu revoljuciju [The Fourth Industrial Revolution, Forming the Fourth Industrial Revolution]. Harkiv: Klub simejnogo dozvillja [in Ukrainian].
34. Duginec', G. V. (2018). Global'ni lancjegy vartosti [Global value chains]. Kyiv: Kyiv. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
35. Lagutin, V. D. (2017). Stabil'nist' suspil'nogo rozvytku: dosvid mizhdyscyplinarnogo doslidzhennja [Stability of social development: experience of interdisciplinary research]. *Ekonomichna teorija – Economic Theory*, 2, 5-18 [in Ukrainian].
36. Rogach, O. (2019). Metodologichni aspekty analizu bagatonacional'nyh pidpryjemstv [Methodological aspects of the analysis of multinational enterprises]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka – International Economic Policy*, 2, 7-42. DOI: 10.33111/iep.2019.31.01 [in Ukrainian].
37. Korsuns'kyj, S. (2020). Zovnishnja polityka v epohu transformacij [Foreign policy in the era of transformations]. Harkiv: Vivat [in Ukrainian].
38. Kovalenko, M., Ziuz, D., Smihunova, O., Bondar, N., & Omelchenko, H. (2020). Implementation of State Economic Policy under Corporatocracy: Financial and Credit Aspect. *Public Policy and Administration*. Vol. 19, 3, 36-47. DOI: 10.5755/j01.ppaa.19.3.26842 [in English].
39. Najbil'shi kompanii' za rynkovoju kapitalizacijeu [The largest companies by market capitalization]. *companiesmarketcap.com*. Retrieved from: <https://companiesmarketcap.com>. (Data zvernennja 01.04. 2021) [in Ukrainian].
40. Partrydzh, D. (2017). Ljudy chy prybutok. Lamaj systemu. Zhyvy z metoju. Bud' uspishnym [People Over Profit: Break the System, Live with Purpose, Be More Successful]. N. Palij (Trans). Kyiv: Knygolav [in Ukrainian].
41. Stiglic, Dzh. (2017). Cina nerivnosti [The Price of Inequality]. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].
42. Spens, M. (2017). Nova konvergencija [The Next convergence]. Kyiv: Tempora [in Ukrainian].